

1. Prostia

Potrivit *Dicționarului explicativ al limbii române*¹, termenul *prostie* semnifică: a) „starea celui lipsit de inteligență sau de învățătură, starea omului prost...”; b) „vorbă, faptă sau lucru lipsit de seriozitate, de importanță, fleac, absurditate, ineptie”.

Prostia este un termen întâlnit în limbajul comun, vulgar; este o jignire, chiar o înjurătură ce nu face cinste unei discuții civilizate, elevate, academice. Auzim, de exemplu, adesea exclamația: „Prostule!”, „Ești un prost” ori „Sunt un prost” etc.

Termenul provine din *slavonă*, însemnând, la origine, un om simplu, de la țară, sărac, needucat, plebeu, cu o cultură și cunoștințe precare, ce trăiește într-un mediu izolat și fără pretenții. În această accepțiune, *a fi prost echivalează cu a fi un om inferior*², de condiție joasă.

Multivalentul om de cultură *Anton Pann* (1796-1854) a sesizat această realitate:

„Prost din prost care se naște
E ca vita, dar nu paște,
Prost trăiește, fără nume,
Prost se duce și din lume...!”³

*

¹ Dicționarul explicativ al limbii române (DEX), Ed. Universul Enciclopedic Gold, 2012, p. 887.

² V. Ricu, *A te uita, dar a nu vedea*, (<http://www.psychologies.ro>).

³ A. Pann, *Despre prostie*, în *Povestea Vorbii*, Ed. Facla, Timișoara, 1991, p. 97.

„Toată a lui nerozie
E de la părinți moșie”⁴.

Adică, prostia se transmite genetic... sau *prost tata, proastă mama, prost și copilul*.

Câteva versuri ale lui *Dosoftei*⁵ au legătură cu ideile de mai sus:

„Ce folos este de cinste
Omului fără de minte,
Că-și dă firea omenească
Pe fire dobitocească”⁶.

Conform unei alte opinii, în majoritatea limbilor (de exemplu, germană, olandeză etc.), pentru a fi desemnată prostia se face referire la defecte ale simțurilor. Sensul original este de *mut* (*mutus*), cuvânt utilizat ca sinonim pentru lipsa facultății de a vorbi⁷. Cel care nu vorbește este un om prost (din această cauză), adică *nu este bun* pentru că este lipsit de simțul vorbirii.

Din punct de vedere tehnic, se consideră că prostia are două cauze:

– *prima* constă în lipsa de informație (din cauza inculturii, a educației precare)⁸;

– *a doua* ține de motricitatea individului; este vorba de inabilitatea lui de a procesa și reține informații în creier, ceea ce înseamnă un handicap mental.

Dar, ca un corectiv, s-a observat că există și persoane cu un IQ superior, care au studii, cultură și totuși, în unele

⁴ *Idem, Iarăși despre nerozie, în op. cit., p. 110.*

⁵ Mare cărturar român, mitropolit, 1624-1693.

⁶ În *Coloana Infinitului, De prin scrieri de demult* (ediție îngrijită, prefată, indice și note de Al.N. Stănculescu Bîrda), Ed. Albatros, București, 1982, p. 229.

⁷ M. van Boxsel, *Enciclopedia prostiei*, Ed. Lux Sublima, București, 2005, p. 34-35.

⁸ *Nelson Mandela* (1918-2013, fost președinte al Africii de Sud) era convins că „educația este cea mai puternică armă pentru a schimba lumea”.

împrejurări, se comportă prostește. Se vorbește chiar de o „prostie a inteligenței”⁹.

Un cunoscut om de cultură¹⁰ afirmă că prostia este „condiția curentă a umanității. Toți suntem proști din când în când: spunem prostii, facem prostii, ne purtăm prostește... votăm prostește”. Dar, „mai proști ca oamenii inteligenți, mai rar”.

Chiar mai mult, „existența noastră se derulează în spațiul delimitat de prostie prin definiție nerecunoscută și înțelegerea dezastruoasă a prostiei noastre”¹¹. Iar prostia nu poate fi evitată, dar nici ignorată, pentru că reprezintă însăși *baza democrației*¹².

Dar, e bine să se știe: „Un prost savant e mai prost decât unul ignorant”¹³, iar „dintotdeauna cei mici au suferit de pe urma prostiilor celor mari”¹⁴.

Și scriitorul rus *Fiodor M. Dostoievski* (1821-1881) a ajuns la concluzia că „omul este prost. Fenomenal de prost”. Noi credem însă că hexagrama pe care o reproducem imediat corectează afirmația tăioasă, categorică și inflexibilă de mai sus:

„Fiecină cum s-o crede, dar e bine să se știe,
Că nu este om pe lume să nu facă vreo prostie.
Nu doar oamenii, chiar zeii, ca o culme-a ironiei,
De când este lumea lume, toți plătesc un bir Prostiei;

⁹ M. van Boxsel, *op. cit.*, p. 163.

¹⁰ A. Pleșu, *Câteva reflecții asupra prostiei*. Curs rostit cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa – 18 noiembrie 2015 – la Universitatea „Ovidius” din Constanța.

¹¹ M. van Boxsel, *op. cit.*, p. 60.

¹² *Ibidem*, p. 69 și p. 168.

¹³ Molière, în *Cugetări franceze* (Antologie, traducere, prefață și indici de E. Gorunescu), Ed. Albatros, București, 1982, p. 235.

¹⁴ La Fontaine, în *Cugetări franceze*, p. 185.

Însă una este, frate, s-o faci rar, doar din greșeală
Și-alta este ca să fie starea ta cea naturală”¹⁵.

Se vorbește de caracterul istoric și social al prostiei, menționându-se că „fiecare epocă își are proștii ei, fiecare clasă socială este reprezentată de nerozii ei, dar sub toate contingențele de proveniență economică, socială, politică sau religioasă, găsim același fond pur și nealterat al esenței prostiei”¹⁶. Adică, aceasta, în orice timp și spațiu, este mărginită; totul la ea este *finit și închis*¹⁷.

Marele nostru critic *George Călinescu* (1899-1965) a constatat: „e greu a defini ce este geniul, e hazardat a defini și prostia”¹⁸. O comparație – definiție întâlnim la savantul *Nicolae Iorga*: „prostia e ca noroiul, cu cât se zbate cineva mai mult, cu atât se afundă mai adânc”¹⁹.

O definiție personală a prostiei: „a te uita, dar a nu vedea”. Te simți prost atunci când nu înțelegi, nu cuplezi, nu vezi legătura. Acesta este un nivel „superior” al prostiei; există și un nivel inferior al acesteia, când nu sesizăm că suntem proști (dar observă ceilalți)²⁰.

Cum a fost descoperită „legea prostiei universale” ne spune regretatul scriitor moldovean *Efim Tarlapan* (1944-2015): „Prostul și-a tăiat craca de sub picioare și a căzut pe capul lui *Newton*”.

¹⁵ G. Budoii, *Prostia*, în *Dicționarul prostiei* (<http://www.contributors.ro>).

¹⁶ V. Pavelcu, *Elogiul prostiei. Psihologia aplicată la viața cotidiană*, Ed. Polirom, Iași, p. 304.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ G. Călinescu, *Aforisme și reflecții*, Ed. Albatros, București, 1984, p. 76.

¹⁹ N. Iorga, în E. Tarlapan, *În imperiul unei... fraze*, Ed. Prut Internațional, Chișinău, 2015, p. 73.

²⁰ V. Ricu, *A te uita, dar a nu vedea* (<http://www.psychologies.ro>).

(Carlo M. Cipolla, *Legile fundamentale ale imbecilității umane*)

În concluzie, reproducem o maximă a lui *Chamfort*²¹: „Opinia publică este regina lumii, pentru că prostia este regina proștilor”²². În sintagma „prostia omenească”, termenul „omenească” e de prisos, pentru că „numai oamenii sunt proști” (*Jules Renard*, 1864-1910, scriitor francez).

²¹ În *Cugetări franceze...*, p. 201.

²² Un „postulat” de-al lui *Marian Vanghelie*, fost și viitor politician: „A fi prost e complicat, înțelegeți?... E o chestie fabricată că corupția ucide. Știți ce ucide? Prostia! Prostia ucide” (C. Delcea, M. Voinea, *Marian Vanghelie (47 de ani)*, în „Adevărul” din 1 februarie 2016, p. 3).

2. Prostul

În *Dicționarul explicativ al limbii române* se consemnează: *prostul* este „omul lipsit de inteligență, fără judecată, fără minte, nătărău, nerod, tont, prostănac”. *Un prost și jumătate* este un om „foarte prost”. În legătură cu verbul „a vorbi”, termenul semnifică „stricat”, „incorect” (p. 887).

Prostul este caracterizat și prin expresiile: „cu vederi înguste”, „greu de cap”, „încet la minte”, „cap pătrat”, „minte în colțuri”. De aici și definirea prostiei ca o „lipsă de inteligență”²³. „Prostia înseamnă de fapt lipsa judecății” (*Immanuel Kant*, 1724-1804, filosof german).

Arhicunoscute sunt și proverbele:

- „Prost ca noaptea”;
- „A da în gropi de prost”;
- „Un prost și jumătate”.

Desigur că este vorba de figuri de stil – *comparație*, în primul caz. Nu că noaptea ar fi proastă, ci noaptea, fiind întuneric, omul nu vede bine. „Întunericul” din capul prostului face ca el să nu vadă ceea ce trebuie să vadă nici ziua în amiaza mare. În cel de al doilea caz, este vorba de o *ironie*; omul, din cauza prostiei, nu vede gropile (*figură gramaticalizată*), deși ele sunt evidente, nu le ocolește și cade în ele. Deci prostul nu vede obstacolele, pericolele, se comportă nefiresc în diverse situații, ceea ce pentru el (poate chiar și pentru alții) este păgubos.

²³ M. von Boxsel, *op. cit.*, p. 35.

Ilustrăm ideea de mai sus cu epigrama intitulată *Starea străzilor*:

„Multe gropi de-o vreme lungă,
Însă, poate cu vreun rost:
Câte una să ajungă
Pentru fiecare prost”.
(*Ion Bindea*)

„Un prost și jumătate” nici nu trebuie explicat: acesta este un prost rău de tot, mai prost decât unul obișnuit, un prost care nu „ocolește” nicio groapă.

Rezultă din cele de mai sus că omul prost este unul limitat intelectual, lipsit de cultură, care se comportă nefiresc în diverse situații, redus în capacitățile sale senzoriale.

Conform unei teorii, de prostia omului nu e vinovat... omul, ci... un virus! Teoria este o descoperire a cercetătorilor americani de la *Universitatea din Nebraska*, potrivit căreia un virus care infectează creierul și îi face pe oameni mai proști (știrea a apărut în revista „Lumea” nr. 1/2015, p. 8-9). Acest virus care îi prostește pe oameni a fost identificat de către cercetătorii de la *Johns Hopkins Medical School*, care i-au dat denumirea de *Chlorovirus ATCV-1*. Situat în gât, acesta suprimă anumite funcții ale creierului, printre care și memoria, acuitatea și răspunsul imun (conform ziarului „Ring” din 12 aprilie 2015, p. 6). Nu se specifică însă dacă acel virus se transmite genetic sau infecția apare ulterior...

Un prost care recunoaște că este prost „nu mai este prost” (*Fiodor Mihailovici Dostoievski*, 1821-1881, scriitor rus). S-a mai spus: *ca să conștientizezi că ești prost, trebuie, totuși, să-ți meargă mintea* (*Georges Brassens*, 1921-1981, poet francez). Pentru a te descotorosi de prostiile obișnuite îți trebuie o înțelepciune cu totul ieșită din comun (*Baltasar Gracian*, 1601-1658, învățat spaniol). Și o mărturisire: „Știu că sunt